

POROJEN AIHEUTTAMIEN VAHINKOJEN ARVIOIMISTA JA KORVAUSRIITOJEN RATKAISUA KOSKEVIEN SÄÄNNÖSTEN UUDISTAMINEN

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi poronhoitolain muuttamisesta, luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi porovahinkolautakunnasta sekä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi poronhoitoasetuksen muuttamisesta.

Lausuntoa on pyydetty seuraavilta tahoilta: oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, Ruokavirasto, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC rf, Paliskuntain yhdistys, Sámediggi – Saamelaiskäräjät, Kolttien kyläkous, Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Lapin aluehallintovirasto, Lapin liitto, Pohjois-Pohjanmaan liitto, Kainuun liitto, Lapin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Kainuun käräjäoikeus, Rovaniemen hovioikeus, Luonnonvarakeskus sekä poronhoitolaissa säädettyjen arvioimislautakuntien puheenjohtajat.

Lausuntoaika oli 3.3. - 17.5.2020. Lausuntoja saatiin 21.

MTK ja sen paikallisyhdistykset ovat lausunnoissaan erittäin kriittisiä esitystä kohtaan. Paliskuntain yhdistys vaatii ehdotettuun järjestelmään joitakin olennaisia muutoksia. Muut lausunnonantajat suurimmalta osin kannattavat esitystä.

Ruokavirasto lausuu, ettei sillä ole esitykseen huomautettavaa.

Riidanratkaisun siirto käräjäoikeuteen ja lausuntoja antavan asiantuntijaelimen perustaminen

MTK, MTK-Lappi ja MTK-Pohjois-Suomi eivät kannata esitettyä lautakunnan toimintamallia ja tehtävää. Ne esittävät, että perustettavan lautakunnan pitäisi olla sovittelulautakunta, jonka toiminta perustuisi osapuolten mahdollisuuteen neuvotella sovinnosta ilman huolta sovintoneuvotteluissa annettujen lausumien vaikutuksesta mahdolliseen myöhempään oikeudenkäyntiin. Koska lautakunnan antama ratkaisusuositus olisi todiste mahdollisessa myöhemmässä oikeudenkäynnissä, kiistan osapuolet olisivat esitettyssä mallissa tosiasiaassa pakotettuja lautakuntamenettelyn loppuun saakka pysymään täysimääräisesti kaikissa vaatimuksissaan. Vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuva sovitteluelin on niiden näkemyksen mukaan ainoa suomalaiseseen oikeusjärjestelmään sopiva tehtävä perustettavalle lautakunnalle.

Hallituksen esitystä olisi muutettava siten, että lautakunta voisi ottaa asian käsiteltäväkseen vain molempien osapuolten pyynnöstä. Lautakuntamenettelyn tuli aina edellyttää vahingonkarsineen viljelijän suostumusta, koska viljellylle pellolle ei voida mennä ilman alueen omistajan tai -haltijan lupaa. Ilman viljelijältä saatavia tietoja lautakunta ei voi laatia luotettavaa arviota korvattavista vahingoista. Esitysluonnoksessa ei ole ollenkaan huomioitu sitä, että ko. tiedot ovat monelta osin luottamuksellisia. Ellei viljelijä halua lautakunnan lausuntoa tai ratkaisusuositusta asiasta, hän voi ilmoittaa nostavansa asiassa myöhemmin korvauskanteen käräjäoikeudessa, jolloin asian käsittely lautakunnassa olisi jätettävä sillensä. Tämä nopeuttaisi riidanratkaisua hallituksen esitysluonnokseen ja nykytilaan verrattuna. Se olisi myös kustannustehokkain ja oikeusvarmuudeltaan luotettavin tapa ratkaista riita-asia.

Järjestöt katsovat lisäksi, että uusi sovittelulautakunta on tarpeellinen, kun sen tehtävät ja rooli määritellään tarkoituksenmukaisesti. Tämän rinnalla on tarpeen hyödyntää myös olemassa olevaa hallintoa porojen aiheuttamien viljelysvahinkojen arvioinnissa. Porovahinkojen arviointi tulisi säätää kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisten tehtäväksi lisäämällä sitä koskeva tehtävä kunnan maaseutuelinkeinohallinnosta annettuun lakiin. MTK on tuonut valmistelun aikana esiin sitä vaihtoehtoa, että paikalliset maaseutuelinkeinoviranomaiset antaisivat lausuntoja virkатыönä. He antavat vastaavia arviolausuntoja myös valtion korvattavaksi tulevista vahingoista.

MTK, MTK-Lappi ja MTK-Pohjois-Suomi eivät hyväksy sitä, että lautakunnan ratkaisuosituksista ei olisi valitusoikeutta. Suomen lain mukaan hallintoasioissa on yleinen valitusoikeus. Jos hallintomenettelyssä laadittava vahinkoarvio nähdään tarpeelliseksi asianosaisten välisen sovinnon edistämiseksi, niin paremmin oikeusjärjestelmäämme sopivaa olisi säätää vahinkoarvion antaminen kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen tehtäväksi ja osoittaa vahinkoarviota koskeva erimielisyysasia hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

MTK-Posio, MTK-Kuusamo ja MTK-Pudasjärvi eivät hyväksy esitystä nykyisessä muodossaan, sillä ne katsovat, ettei esitys turvaa riittävällä tavalla maanomistajan ja vahingonkäräjien asemaa. Lautakunnan koolle kutsumiseen tulisi olla molempien osapuolten tai kaikissa tapauksissa vahingonkäräjien suostumus. Poroista maanviljelylle aiheutuvat vahingot ovat ongelma, johon ei ole muuta kestäväää ratkaisua kuin porojen ympärivuotinen aitaaminen eteläisellä poronhoitoalueella. Yhdistykset vastustavat ehdotettua mallia siltä osin kuin se mahdollistaisi lautakunnan tekemien ratkaisuehdotusten käyttämisen tuomioistuinkäsittelyn todistusaineistona.

MTK-Pudasjärvi katsoo, että vahinkojen arvioinnin uudistaminen on vain oireiden hoitoa. Jos vahingonkorvausjärjestelmää ei uudisteta tavalla, joka kannustaa poronhoitajia porojen pitämiseen pois pellolta, uudistuksen tavoite ei toteudu ja viljelijät ja muut asukkaat ovat entistäkin tyytymättömpiä. Uudistuksessa tulisi pitää mielessä se, että vahingonkäräjä on uhri eikä riidan osapuoli.

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkiipiiri eivät pidä hyvänä esityksessä omaksuttua lähtökohtaa, jossa porovahinkolautakunta erotettaisiin kokonaisuudessaan tuomioistuinprosessista. Lausunnon pyytämisen porovahinkolautakunnalta tulisi olla pakollista ennen asian viemistä käräjäoikeuteen. Vastaavanlainen järjestelmä on käytössä esimerkiksi liikennevahinkokorvauksien osalta (liikennevakuutuslaki 7 luku 80 §).

Ehdotetussa mallissa on riskinä, että vahingonkäräjä tilaa haluamaltaan taholtaan itseään miellyttävän lausunnon ja vie asian tämän jälkeen tuomioistuimeen. Siinä vaiheessa, kun vastaaja eli käytännössä paliskunta saa asian tiedokseen, on aikaa kulunut jo sen verran, ettei todellisia viljelyvahinkoja pystytä enää jälkikäteen selvittämään esimerkiksi lumien tulon vuoksi. Tällöin vastaajalla ei ole mahdollisuutta puolustautua esitettyjä vaatimuksia vastaan. Kyseinen ongelmatilanne on aikanaan osaltaan johtanut nykyiseen arvioimislautakuntajärjestelmän luomiseen eikä historiaa pidä sen vuoksi unohtaa. Lautakuntamenettelyn pitäisi siis olla tuomioistuinprosessin pakollinen esiaste.

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkiipiiri vastustavat 37 §:ään ehdotettu säännöstä, jonka mukaan silloin, kun asia on vireillä tuomioistuimessa, saadaan lausunto antaa vain tuomioistuintuimelle sen pyynnöstä. Niiden mukaan säännös on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteiden ja erityisesti oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:n vastainen siltä osin kuin se estää asianosaista esittämästä haluamaansa näyttöä asiaa tutkivalle tuomioistuimelle. Porovahinkolautakunnasta on tarkoitus julkituotujen tavoitteiden valossa tehdä sellainen asiantuntijaelin, josta löytyy maan paras porovahinkojen arviointitaito- ja kokemus, eikä sen käyttämistä todistelun hankinnassa tulisi estää.

Saamelaiskäräjät toteaa, että uudistukseen liittyvä tarve ei ole lähtöisin saamelaisten kotiseutualueelta ja painottaa, että uudistus ei saa millään tavalla heikentää saamelaisen poronhoidon asemaa tai harjoittamisen edellytyksiä saamelaisten kotiseutualueella.

Valtiovarainministeriö pitää lähtökohtaisesti perusteltuna riidanratkaisutoiminnan siirtämistä käräjäoikeuksiin. Se katsoo, että ehdotettu arviointitoiminnan uudelleenorganisointitapa on tehtävät ja niiden määrä huomioon ottaen melko raskas. Siitä aiheutuisi hallinnonalalle pysyviä vuosittaisia lisäkustannuksia, joita ei arvioida voitavan kattaa esitetyistä muutoksista mahdollisesti saatavilla säästöillä. Esityksen jatkovalmistelussa tulisi tarkastella hallinnollisesti kevyempiä ja kustannustehokkaampia tapoja. Esitetyistä muutoksista aiheutuvat kustannukset tulisi lähtökohtaisesti kattaa valtiontalouden kehyspäästösten ja valtion talousarvioiden vuosittaisten määrärahojen ja henkilötyövuosimäärien puitteissa. Muutoksiin mahdollisesti liittyvästä lisäresursoinnista tulee linjata erikseen valtiontalouden kehyspäästöksistä ja valtion talousarvioiden mukaisista määrärahoista päätettäessä.

Oikeusministeriö puoltaa esitysluonnoksessa ehdotettua perusratkaisua. Se kannattaa poronhoitolaissa tarkoitettujen riita-asioiden käsittelyä jatkossa yleisissä tuomioistuimissa. Arvioimislautakuntajärjestelmän korvaaminen vahinkoarvioita tekevällä asiantuntijaelimellä edistäisi todennäköisesti porojen aiheuttamia vahinkoja koskevien riitojen sovinnollista ratkaisua esityksessä tavoitellulla tavalla. Poronhoitolain mukaiset riita-asiat ovat pieni asiaryhmä. Esityksen mukaan porovahinkolautakunta voisi antaa vahinkoarvioita sisältäviä lausuntoja pyynnöstä asianosaisille, mutta myös tuomioistuimelle silloin, kun poronhoitolaissa tarkoitettu riita-asia on tuomioistuimen käsiteltävänä. Riippumaton ja puolueeton asiantuntijaelin turvaisi erityisosaamisen saatavuuden ja lisäksi osapuolten luottamusta järjestelmään. Oikeusministeriö pitää ehdotusta onnistuneena. Se kuitenkin katsoo, että esityksessä on vielä puutteita, joiden vuoksi jatkovalmisteluvaiheessa on tarvetta säädösteknisiin muutoksiin ja perustelujen muokkaamiseen.

Rovaniemen hovioikeus pitää erittäin perusteltuna uudistaa riidanratkaisutoiminta ja siirtää se itsenäiselle ja riippumattomalle taholle. Aiemmin valmistelussa esillä ollut valtakunnallinen riidanratkaisulautakunta vaikutti myös toimivalta ratkaisulta, mutta nyt ehdotettu malli olisi perusteltu siihen nähden, että riidanratkaisuja on vuositasolla vain vähäinen määrä. Hovioikeus kannattaa ensisijaisesti ehdotettua mallia katsoen, että tällä järjestelmällä menettelystä tulee selkeä ja tehokas ja että se turvaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin lisäksi parhaan mahdollisen todistelun. Vastaavanlainen järjestelmä on käytössä Ruotsissa. Rovaniemen hovioikeus ehdottaa säännöstä tuomioistuimen oikeudesta myös pyytää lausuntoa, jos asianosaiset eivät ole sitä pyytäneet tai jos tuomioistuin tarvitsee lisälausuntoa. Hovioikeus ei kannata sitä esityksessä kuvattua vaihtoehtoista ratkaisua, jonka mukaan tuomioistuimen rinnalla ei olisi lainkaan arviointitoimielintä, sillä keskitetty arviointimenettely turvaisi käräjäoikeuksille parhaan mahdollisen asiantuntija-avun riidanratkaisuihin ja todennäköisesti vähentäisi muuta todistelua ja olisi kustannustehokasta.

Lapin aluehallintovirasto pitää hyvänä vahinkojen arvioimisen keskittämistä riittävän asiantuntemuksen omaavalle valtakunnalliselle lautakunnalle ja menettelytapasäännösten tarkentamista. Tämän voi odottaa parantavan ratkaisujen laatua ja säilyttävän mahdollisuuden riittävän kevyeen menettelyyn riitojen ratkaisussa. Vaikka uusi lautakunta ei olisi lainkäyttöelin, riittävän arvovaltainen ratkaisusuosituksen sisältävä lausunto parantaisi kuitenkin mahdollisuuksia, että osapuolet pääsevät nopeammin ja ilman kallista oikeudenkäyntiä sovintoon joskus tulkinnanvaraisissakin riitakysymyksissä. Uusi säännös vapaaehtoisen sovinnon vahvistamisesta antaa mahdollisuuden saada täytäntöönpanokelpoinen päätös käräjäoikeudelta lautakuntakäsittelyn jälkeen. Lausuntoa voi myös käyttää todisteluna mahdollisessa oikeudenkäynnissä. Vaihtoehto perustaa tuomioistuimen osana toimiva erillinen lainkäyttöelin porovahinkojen käsittelyä varten ei asioiden määrä ja laatu huomioon ottaen ole tarkoituksenmukainen.

Lapin ely-keskus ja Pohjois-Pohjanmaan ely-keskus kannattavat esitystä pitäen sitä kaivatuna parannuksena nykytilanteeseen. Hallituksen esityksessä on hyvin tuotu esiin nykyiseen

järjestelmään liittyvät ongelmat. Ehdotus muuttaisi vahinkojen arviointia ja käsittelyä ammattimaisemmaksi ja yhdenmukaisemmaksi koko poronhoitoalueella. ELY-keskukset tukevat esityksessä mainittua tavoitetta, jonka mukaan lautakunnan tulee asiaa käsitellessään edistää sovintoa asianosaisten välillä.

Luonnonvarakeskus kannattaa luopumista nykyisestä arviolautakuntatoiminnasta ja siirtymistä Porovahinkolautakuntaan, jonka oikeudellinen asema muuttuu ja jossa lautakunnan monialainen ammatillinen osaaminen varmistetaan, jäsenten puolueettomuus vahvistuu ja toiminta on yhtenäistä koko poronhoitoalueella. Luonnonvarakeskus katsoo, että ehdotusluonnos on hyvin kattavasti perusteltu ja vastaa sitä todellisuutta, jossa vahinkoarviotoiminnassa tällä hetkellä ollaan. Arviointitoiminnan tulee nauttia molempien osapuolten luottamusta, eikä tämä ole nykyisellään mahdollista. Luottamuksen palauttaminen onnistuu vain muuttamalla arviotoimintaa koskevaa lakia niin, että toiminnalta edellytetään vahvaa ammatillista osaamista, puolueettomuutta ja vahinkoarviotoiminnan nopeaa käynnistämistä.

Pohjois-Pohjanmaan liitto pitää uudistusesitystä selkeänä parannuksena nykyiseen säännöstöön. Pohjois-Pohjanmaalla poronhoitoalueella harjoitetaan monipuolisesti luonnonvaraelinkeinoja, joten porovahinkokysymys on alueellamme tärkeä. Pohjois-Pohjanmaan liitto tukee vahvasti esityksen tavoitteita, ja sen mielestä uudistuksen keinot ovat kannatettavia. Käräjäoikeuksille siirtyvä toimivalta luo selkeyttä ja uskottavuutta järjestelmään. Maa- ja metsätalousministeriön nimittämä porovahingoista lausuntoja antava lautakunta tuo vahinkoarviointiin parempaa luotettavuutta ja tasapuolisuutta. Lautakunnan työskentelyn arvioiminen myös parantuu. Koska porovahinkoasiat painottuvat poronhoitoalueen eteläosiin, Pohjois-Pohjanmaan liitto toivoo alueellisen painotuksen näkyvän lautakunnan kokoonpanossa. Keskitetty asiakirjahallinto on erittäin tärkeä, mikäli vahinkotapauksiin joudutaan palaamaan pitkän ajan kuluttua. On tärkeää, että osapuolilta kerättävä käsittelymaksu olisi kohtuullinen. Lautakunnan työskentelyn lähtökohdana tulisi olla sovittelu vahingon kärsijän ja poron omistajien välillä, mikä näkökohta tulisi huomioida lakimuutoksen ja myöhemmin annettavan asutuksen laadinnassa.

Kainuun liiton mukaan vahingon laadusta ja ajankohdasta (esimerkiksi sadonkorjuu-aika) riippuen vahingon toteaminen ja korvausta koskeva päätöksenteko saattaa edellyttää nopeita ratkaisuja, joten myös mahdollisuus paikallisen viranomaisen asiantuntija-arviointiin tulisi huomioida lain jatkovalmistelussa. Lain jatkovalmistelussa tulisi pyrkiä järjestelmään, joka kannustaa paikalliseen sovintoratkaisuun ja jossa porovahinkojen arviointi sekä riitatilanteen ratkaisu tapahtuisi viivytyksettä, kustannustehokkaasti sekä tasapuolisesti.

Kuusamon arvioimislautakunnan puheenjohtaja näkee ongelmaa siinä, että lautakunnan ratkaisusuositusten noudattamatta jättämiseen ei liity sanktioita. Hänen mukaansa tulisi edellyttää, että paliskunnalla tai poronomistajalla olisi vakuutus, joka korvaisi paliskunnan maksettavaksi tulevat vahingot.

Ilmoitusvelvollisuus vahingosta

MTK, MTK-Lappi ja MTK-Pohjois-Suomi vastustavat 34 §:n 3 momentin muutosehdotusta katsoen, että vaatimus ilmoittaa vahingosta viivytyksettä paliskunnalle olisi huomattava tiukennus vahingonkorvausoikeudessa yleisesti noudatettuun sääntöön. Vahingonkorvausvaatimusten yleinen vanhentumisaika on kolme vuotta alkaen siitä, kun vahingonkärsinyt on saanut tiedon vahingosta ja sen aiheuttajasta. Ministeriön tiukennusehdotus ei ole perusteltua enempien vahinkojen estämiseksi tai mistään muustakaan syystä. Esitetty määritelmä ”viivytyksettä” on liian epämääräinen ja voi aiheuttaa vahingonkärsineille perusteettomia edunmenetyksiä. Viivytykselle vahingon ilmoittamisessa voi myös olla pätevä syy. Järjestöt pitävät ministeriön esitystä kohtuuttomana poikkeuksena yleisestä vahingonkorvausoikeudesta ja vaativat sen poistamista hallituksen esityksestä.

Paliskuntain yhdistys ja **Kuusamon merkkiipiiri** pitävät ilmoitusvelvollisuutta koskevaa säännöshdotusta hyvänä, mutta riittämättömänä. Velvollisuuden noudattamatta jättäminen tulisi lain tasolla sanktioida, sillä nykykäytäntö on osoittanut, että velvollisuutta ei noudateta ilman sanktiointia. Sanktiointi ennaltaehkäisi myös mahdollisen oikeudenkäynnillä taktikoinnin ja todistelun hävittämisen, jota eteläisen poronhoitoalueen paliskunnat ovat toisinaan joutuneet kohtaamaan. Sanktiointi olisi toteutettavissa esimerkiksi siten, että ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti johtaisi mahdollisen korvausvastuun sovitteluun. Asiaan tulisi ottaa kantaa ainakin lain esitöiden tasolla. Kuusamon merkkiipiiri esittää, että oikeudenkäynneillä taktikoinnin taustalla on se, että merkkiipiirin alueella on tahoja, joiden ainoana tavoitteena on saada poronhoito loppumaan Kuusamossa.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ilmoitusvelvollisuutta koskevasta säännöksestä tai esityksen perusteluista ei ilmene, mitä tarkoitusta velvollisuus palvelisi. Jotta ehdotettu uusi virke olisi merkityksellinen, tulisi siinä vahingosta ilmoittamisen lisäksi edellyttää esimerkiksi vahingonkorvausvaatimuksen esittämistä.

Lapin ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijat (jotka laativat lausunnon osana Porotalouden kurssia) kannattavat ehdotettua ilmoitusvelvollisuutta porovahingoista.

Lautakunnan asettaminen sekä kelpoisuusvaatimuksia ja ratkaisukokoonpanoja koskevat ehdotukset

MTK, MTK-Lappi ja **MTK-Pohjois-Suomi** katsovat, että lautakunnan lausunnoilla olisi vahva vaikutus tuomioistuinratkaisuihin, minkä vuoksi lautakunnan kokoonpanosta ja jäsenten kelpoisuusehdoista olisi säädettävä lain eikä asetuksen tasolla. Ottaen huomioon lautakunnan tehtävän vaatavuuden puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajalta olisi edellytettävä tuomarin virkaan oikeuttavaa pätevyyttä.

Paliskuntain yhdistys ja **Kuusamon merkkiipiiri** katsovat, että asetusluonnoksen 2 §:ssä ei ole määritelty riittävällä tavalla (oikeusoppineita jäseniä lukuun ottamatta) sitä osaamista, jota lautakunnanjäseniltä vaaditaan, ja vaatii esitystä tarkennettavaksi. Kokoonpanojen kohdalla on välttämätöntä edellyttää, että jokaisen arviointia tekevän lautakunnan käytössä on aina oltava porotalouden ja erityisesti porojen syöntijäljen asiantuntijuutta omaava henkilö. Pelkkä ”merkityksellinen asiantuntemus” ei takaa sitä, että lautakuntaan ja erityisesti ratkaisukokoonpanoihin saataisiin aitoa porovahinkoihin liittyvää erityisasiantuntemusta ns. pelkän yleisen maatalousasiantuntijuuden sijaan. Esimerkiksi eteläisen poronhoitoalueen itäosissa on toistuvasti ollut ongelmana se, että arvioimislautakunta on määrännyt paliskunnan korvaamaan hirvien aiheuttamia vahinkoja, mikä on ollut seurausta siitä, ettei lautakunnan puheenjohtajan asiantuntemus ole riittänyt erottamaan hirvien makuu- ja syöntijälkiä taikka ulosteita porojen vastaavista, jolloin hirvien aiheuttamia vahinkoja on erehdytty pitämään porojen aiheuttamina. Tämä ongelma-kohta on puolestaan johtanut siihen, etteivät alueen paliskunnat enää turvaudu nykyiseen arviolautakuntaan. Vastaavanlaisia erehtymisiä on tapahtunut myös käräjäoikeuksissa todisteina käytetyissä ProAgrian kasvituotannon asiantuntijoiden antamissa asiantuntijalausunnoissa, joissa lausunnon laatineen henkilön ammattiosaaminen on perustunut poronhoitoalueen ulkopuolisten viljelyvahinkojen arvioimiskokemukseen.

Yleisperusteluissa esiintuotu näkemys, jonka mukaan lautakunnan jäsenen roolina ei olisi toimia kokoonpanossa nimenomaisesti vain porotalouden tai maanviljelyn asiantuntijana, ei ole toimiva. Poroihin ja porotalouteen liittyvä asiantuntemus ja maatalouden asiantuntemus ovat kokonaan eri asiantuntijuuden aloja. Sellaisia henkilöitä, jotka hallitsisivat molemmat osa-alueet, ei juurikaan ole olemassa. Ehdotuksen käytännön toimimattomuuden ovat jo nykyisenkin järjestelmän ongelmakohdat osoittaneet todeksi. Jokaisessa ratkaisukokoonpanossa tulisi olla porojen luontaista käyttäytymistä ja elintapoja sekä erityisesti syöntijälkeä tunteva asiantun-

tija, jolla on selkeä rooli porotalouden asiantuntijana, sillä juuri tämä asiantuntija pystyy kertomaan sen, ovatko esim. viljelyksiltä havaitut vahingot porojen aiheuttamia vai eivät. Vasta sen jälkeen, kun on pystytty määrittelemään, onko vahinko poron tekemää vai ei, tarvitaan maatalouden asiantuntijuutta määrittelemään vahingon määrä.

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkiipiiri vastustavat 3 §:n 2 momentin 1- ja 2- kohtien kokoonpanoa koskevia rajoituksia taloudellisesti vähämerkityksellisessä asiassa ja/tai tilanteessa, jossa ratkaisukäytäntö on vakiintunut, sillä suurimmassa osassa nykyisen järjestelmän aikana käsitellyistä asioista korvattava vahinko on ollut alle tuhannen euron luokkaa. Vastavasti myös tuomioistuinten luoma korvauskäytäntö on jo alalla jokseenkin vakiintunutta. Tämän vuoksi on olemassa riski siitä, että nämä ehdotetut säännökset vastoin alkuperäistä tarkoitusta johtaisivat siihen, että valtaosa asioista tultaisiin tosiasiallisesti ratkaisemaan kahden henkilön kokoonpanoissa, mikä taas ei mahdollistaisi aiemmin mainittua riittävän laajan tietotaidon ja osaamisen saamista varsinaiseen arvioimistoimintaan. Kahden henkilön kokoonpanon ollessa keskenään erimielinen saisi puheenjohtajajäsen asiassa liikaa valtaa. Hallinnolliset ratkaisut, kuten päätökset siitä, ettei lausuntoa voida antaa tai asian sillensä jättämisen voisi lautakunnan puheenjohtaja tehdä yksinäänkin.

Saamelaiskäräjien lausunnon mukaan lakiin tulisi ottaa säännös, jonka mukaan jokaisella nimittämiskierroksella porovahinkolautakuntaan nimitetään henkilö, jolla on osaamista saamen kieleen, saamelaiskulttuuriin, alkuperäiskansaoikeuksiin sekä saamelaiseen poronhoitoon liittyen. Lakiin tulisi myös lisätä säännös, joka turvaisi edellä mainittua osaamista omaavan henkilön käytön tuomioistuimissa niissä tilanteissa, joissa käsiteltävä asia koskee saamelaisten kotiseutualuetta tai koltta-alueita.

Rovaniemen hovioikeus kannattaa kolmen sijasta viiden henkilön ratkaisukokoonpanoja.

Lapin ely-keskus ja **Pohjois-Pohjanmaan ely-keskus** pitävät Ruokavirastolle esitettyä roolia porovahinkolautakunnan hallinnollisten palvelujen ja toimintamenojen osalta kannatettavana. Ne pitävät erityisen tärkeänä, että lautakunnan jäsenten monipuolinen asiantuntemus tulee varmistettua ja asiantuntijajäsenet valitaan eri puolilta poronhoitoaluetta varmistaen näin myös riittävää alueellista asiantuntemusta.

Luonnonvarakeskuksen lausunnon mukaan ehdotus lautakunnan kokoonpanoksi, jäsenten osaamisvaatimukset, jäsenten määrä, puolueettomuusvaatimus, jäsenten nimittäminen ja lautakunnan oikeudellinen asema vastaavat hyvin nykyisen lautakunnan toiminnan muutosvaatimukseen luottamuksen palauttamiseksi toimintakentässä. Tukipalvelujen hoitaminen Ruokaviraston kautta tuo lautakunnan toiminnalle aseman, joka vähentää turhia "kiusaamistapauksia" ja yhtenäistää toimintaa sekä tällä tavoin vahvistaa toiminnan luottamusta. Lautakunnalle maksettavien korvausten tulee olla asianmukaisia ja kattaa myös mm. matkustuksen, materiaalit ja tarvittavan ammatillisen osaamisen hankkimisen. Myös tämä on ehdotuksessa otettu hyvin huomioon.

Kuusamon arvioimislautakunnan puheenjohtaja lausuu, että kun jäseniä valitaan, tulee pitää huoli, että jäsenet ovat puolueettomia. Osapuolet eivät saa vaikuttaa siihen kenet valitaan.

Lapin ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijat pitävät tärkeänä, että huolehditaan lautakunnan jäsenten jäävittömyydestä sekä siitä, että lautakunnassa on riittävä asiantuntemus sekä poroista että maanviljelystä. Yhteys elinkeinoon on hyväksyttävä, jos asiantuntemus on riittävän vahva ja asiantuntija on muuten riippumaton. Esimerkiksi porojen käyttäytymisen parhaat asiantuntijat ovat yleensä poronomistajia. Poromerkin omistaminen ei pelkästään saa tehdä asiantuntijasta jääviä. Lautakunnan jäsenten määrän on hyvä olla pariton, jotta päätökset voidaan tehdä äänestämällä. Määrän olisi hyvä olla riittävä, ettei työ määrä ja matkustus vaadi liikaa aikaa samoilta henkilöiltä. Esimerkiksi 4 - 5 alueellista kokoonpanoa voisi olla sopiva määrä.

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettua säännösten jakoa lain ja asetuksen välillä voisi vielä olla aiheellista pohtia tarkemmin. Esimerkiksi porovahinkolautakunnan jäsenten nimittämismenettelystä ja kelpoisuusvaatimuksista (1. asetusluonnoksen 1 ja 2 §) voisi olla syytä säätää laissa. Ruokaviraston yksittäisistä tehtävistä (lakiehdotuksen 36 §:n 2 mom.) voisi taas säätää asetuksella. Asetuksenantovaltuuden mukaan asetuksella annetaan *tarkemmat* säännökset lautakunnan kokoonpanosta ja jäsenten kelpoisuusvaatimuksista, mutta näistä asioista ei ole laissa perussäännöstä. Asetusehdotuksen 4 §:n 1 momentin toisessa virkkeessä mainitaan lautakunnan päätös, vaikka tarkoituksena on ilmeisesti ollut säätää lautakunnan lausunnosta.

Lautakunnan tehtävät on tyhjentävästi lueteltu lakiehdotuksen 36 a §:n 1 momentissa, eikä oikeusministeriö siksi pidä tarpeellisena sitä, että lautakunnan tehtävistä säädettäisiin myös 36 §:n 1 momentissa. Pykälän 1 momenttia voitaisiin harkita yksinkertaistettavaksi kuulumaan esimerkiksi seuraavasti: *"Porovahinkolautakunta on riippumaton asiantuntijaelin. Maa- ja metsätalousministeriö nimittää porovahinkolautakunnan jäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Lautakunnan jäsenet toimivat virkavastuulla."*

Arviointimenettely

Oikeusministeriö katsoo, että poronhoitolakiin olisi sisällytettävä ehdotettua täsmällisempi säännös sovittelumenettelystä, jotta sovittelun perusteella tehty sopimus olisi vahvistettavissa täytäntöönpanokelpoiseksi siten kuin tuomioistuinsovittelulaissa säädetään. Lakiehdotuksen 37 a §:n 1 momentissa voitaisiin esimerkiksi säätää, että porovahinkolautakunnan jäsen voisi pyynnöstä avustaa riita-asian osapuolia itse ratkaisemaan asiansa sovinnollisesti. Ottaen huomioon, ettei riidan osapuolten välinen sovintosopimus olisi viranomaisratkaisuun rinnastuva päätös, ei myöskään olisi tarpeen, että kaikki kokoonpanon jäsenet osallistuisivat sovitteluun. Sovittelumenettely, jossa osapuolia avustaisi vain yksi lautakunnan jäsenistä, vastaisi paremmin tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa noudatettuja periaatteita ja tuomioistuinsovittelulain 18 §:n 1 momentissa asetettuja vaatimuksia. Lisäksi voitaisiin 2 momentissa säätää kärjäoikeudelle yksiselitteisempi velvoite vahvistaa sovintosopimus täytäntöönpanokelpoiseksi esimerkiksi seuraavasti: *"Kärjäoikeus voi vahvistaa 1 momentissa tarkoitetussa menettelyssä tehdyn sovinnon täytäntöönpanokelpoiseksi siten kuin riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (394/2011) säädetään."*

Jotta lausunnotmenettely ei sekoittuisi lainkäyttöelimestä noudatettuun menettelyyn, menettelyn osapuolia ei tulisi kutsua asianosaisiksi vaan osapuoliksi tai vaihtoehtoisesti asiaan osallisiksi. Lakiehdotuksesta tai perusteluista ei käy ilmi, kuka voisi olla muu asianosainen kuin paliskunta, vahinkoa kärsinyt. Olisi selvyiden vuoksi perusteltua, että kaikki potentiaaliset osapuolet lueteltaisiin tyhjentävästi säännöksessä tai ainakin säännöksen perusteluissa. Pykälän 2 momentin mukaan porovahinkolautakunta saa antaa asiasta lausunnon vain tuomioistuimelle tämän pyynnöstä silloin, kun kysymyksessä oleva asia on vireillä tuomioistuimessa. Tuomioistuimen mahdollisuudesta pyytää porovahinkolautakunnalta lausuntoa sen käsiteltävänä olevassa asiassa voisi selvyiden vuoksi säätää poronhoitolaissa.

Paliskuntain yhdistys ja **Kuusamon merkkiipiiri** vaativat selvennettäväksi, että järjestettäessä katselmuksia tulee koko ratkaisukokoonpanon osallistua katselmukselle paikan päällä, eikä pelkän etäyhteyden välityksellä osallistuminen ole riittävää.

Myös **Lapin ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijät** pitävät tärkeänä arvioinnin suorittamista paikan päällä.

Kuusamon merkkiipiiri katsoo, että lain tulee turvata lautakunnan mahdollisuus käsitellä vahinkoja kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon muiden tekijöiden kuten sääolojen ja viljelytekniikan seikkojen vaikutus heikkoon satotasoon.

MTK-Posio, MTK-Kuusamo ja MTK-Pudasjärvi katsovat, että lautakunnalle esitetty tiedon-saantioikeus on liian laaja. Porovahinkojen arviointi ei ole perusteltu syy saada erityyppisiä asiakirjoja viljelijältä. Esimerkiksi pellonvuokrasopimukset sisältävät tietoa, jota viljelijä ei voi ilman vuokranantajan suostumusta luovuttaa kolmannelle osapuolelle.

Saamelaiskäräjät lausuu, että saamen kielilain tulee koskea porovahinkolautakuntaa täysi-määräisesti. Lautakunnan jäsenellä tulee olla oikeus käyttää saamen kieltä lautakunnan toimin-nassa. Lautakunnan tiedottamisen tulee tapahtua inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kielillä niissä tilanteissa, joissa asia on merkityksellinen saamelaisen poronhoidon näkökulmasta. Täl-laisia tilanteita ovat muun muassa saamelaisten kotiseutualuetta koskevat asiat.

Lapin ely-keskus ja Pohjois-Pohjanmaan ely-keskus katsovat, että lausuntopyyntöihin rea-goiminen ja katselmusten järjestäminen tulee järjestää ilman ylimääräistä viivettä, joten järjes-telmän on oltava nopeasti reagoiva.

Maksut ja kustannukset

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkipiiri katsovat, että lautakunnalla tulee olla riittävä asiantuntemus vahinkojen arviointiin eikä ulkopuolisia selvityksiä tule hankkia. Mikäli niitä kui-tenkin hankittaisiin, tulisi valtion vastata kyseisten selvitysten kustannuksista. Asianosaisilla on oikeus luottaa siihen, että järjestelmä on kustannustehokas siten kuin lainmuutoksen tavoit-teissa on todettu. Näiltä osin viitataan Paliskuntain yhdistyksen aikaisempiin lausumiinsa.

MTK-Pudasjärvi lausuu, että porovahinkojen arviointikulut aiheutuvat nimenomaan porojen lainvastaisesta oleskelusta pellolla ja kuuluvat näin ollen yksiselitteisesti poronomistajille. Li-säksi perusteluissa esiintynyt ajatus siitä, että viljelijät voisivat pyytää arviointia kiusantekotar-koituksessa, on täysin absurdi eikä tällaista ei pidä ottaa huomioon valmistelussa.

Oikeusministeriö katsoo, että maksuja koskeva säännös on rakenteeltaan ja kirjoitusasultaan epäselvä. Pelkkä viittaus valtion maksuperustelakiin lakiehdotuksessa mainittujen lausunto-maksun ja käsittelymaksun osalta ei ole oikeusministeriön näkemyksen mukaan riittävä, vaan laista tulisi ilmetä, missä maksuista säädetään. Maksusta olisi säädettävä joko laissa taikka val-tioneuvoston tai ministeriön antamassa asetuksessa. Ehdotusta olisi selvennettävä siltä osin kuin on kyse käsittelymaksun perimisestä silloin, kun asian käsittely päättyy sovinnotta ilman, että lautakunta antaa asiassa lausuntoa.

Oikeusministeriö ei pidä tarkoituksenmukaisena säännöstä, joka liittyy ulkopuolisten selvitysten hankkimiseen. Porovahinkolautakunta perustetaan, jotta saatavilla olisi porovahinkoihin liittyvää erityisasiantuntemusta. Jos porovahinkolautakunnan oma asiantuntemus ei riitä pyydetyn va-hinkoarvion tekemiseksi, asiaa ei tulisi oikeusministeriön käsityksen mukaan lainkaan käsitellä lautakunnassa. Monipolvinen asiantuntemusketjutus ei olisi esityksen tehokkuustavoitteiden mukainen.

Oikeusministeriö ei kannata lakiehdotuksen 38 §:n 3 momenttia eli sitä, että porovahinkolauta-kunta lausunnossaan antaisi suosituksen myös lautakunnan käsittelymaksua koskevan maksu-velvollisuuden jakautumisesta osapuolten kesken. Säännöksen poistaminen selkeyttäisi sitä, että kyseessä on asiantuntija-arvio eikä osapuolten välisen riidan ratkaiseminen lausunnon muodossa.

Kainuun liiton lausunnon mukaan lautakunnan antaman lausunnon kustannusten sitominen riidan lopputulokseen aiheuttaa osin epäselvyyttä lausunnon pyyntövaiheessa eikä suunnitel-lussa muodossa edistä sovintoratkaisun syntyä.

Arviointimenettelyn kehittämiseen liittyvän hankkeen materiaalin hyödyntäminen ehdotetussa lautakunnassa

MTK, MTK-Lappi ja MTK-Pohjois-Suomi katsovat, että esitysluonnoksessa mainitun Luonnonvarakeskuksen hallinnoiman hankkeen tuottaman materiaalin oikeudellinen merkitys on syytä selventää. Hanketyönä valmistellut ”tarkistuslista, ohje sen käyttöön sekä mallipöytäkirja” olisivat lausuntojen mukaan hallintomenettelyssä noudatettavia normeja. Sellaisten antamisen pitäisi perustua lakiin ja ne tulisi myös sovittaa yhteen käsittelyssä noudatettaviin prosessisääntöihin.

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkipiiri katsovat, että lain tai asetuksen tasolla ei ole otettu riittävästi kantaa siihen, miten käytännön arviointityö tehdään. Luonnonvarakeskuksen laatima Porojen peltovahinkojen arvioinnin ohjekirja käytäntöineen on yhtenäistänyt nykyisen arviointityön, ja sitä kautta poistanut valtaosan nykyisen järjestelmän ongelmakohdista. Tätä Luonnonvarakeskuksen työtä ei pidä heittää hukkaan, sillä se on jo yksistään paljon tehokkaampi tapa korjata ongelmat kuin nyt suunnitteilla oleva lakimuutos. Asetuksen tasolla on vahvistettava Luonnonvarakeskuksen vahinkoarvioausuntomalli ja menettelytavat arviointityössä käytettäväksi tai vaihtoehtoisesti sen keskeinen sisältö on kirjattava lain esitöiden yksityiskohdaksiin perusteluihin. Näin varmistetaan, että kaikki arvioinnin kannalta olennaiset seikat tulevat käytännön arviointityössä huomioiduiksi.

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi huomioida myös viimeaikainen kehittämistyö käytännön arviointitilaisuuksien läpiviennin osalta.

Muita säännösehdotuksiin liittyviä seikkoja

Oikeusministeriö katsoo, että 34 §:n 3 momentin vahingonkorvauksen sovittelua koskeva toinen virke eli viittaus vahingonkorvauslakiin jää voimassa olevan ensimmäisen virkkeen poistamisen myötä irralliseksi. Jos viittaus vahingonkorvauslakiin halutaan säilyttää, tulisi se siirtää 1 momentin johdanto-osioon.

Uusien lukujen otsikoiden lisääminen lakiin on lain rakenteen selkeyttämiseksi perusteltua, mutta koska ehdotetussa 6 a luvussa säädettäisiin vahinkojen ja aitaamisvelvollisuuden arvioinnin lisäksi myös porojen käyvän hinnan arvioinnista, oikeusministeriö esittää harkittavaksi luvulle yleisempää otsikkoa, esimerkiksi ”Porovahinkolautakunta ja sen tehtävät”.

Esityksen perusteluja koskevat näkemykset

Vahingon suuruuden arviointia koskevat perustelut

Paliskuntain yhdistys ja Kuusamon merkkipiiri esittävät, että perusteluissa tulisi selventää 36 a §:n mainintaa vahingon suuruuden arvioinnista *vahinkolajeittain eriteltynä*. Vahinkoarvioinnissa tulee tältä osin määrittää mahdollisten porojen tekemien vahinkojen lisäksi myös mahdolliset muiden eläinten, kuten jänisten, kauriiden ja hirvien tekemät vahingot, jotta viljelijällä säilyisi mahdollisuus hakea korvausta myös riistavahinkolain nojalla. Paliskuntain yhdistyksen lausunnon mukaan perusteluissa sivulla 5 olevassa luettelossa, jossa mainitaan porojen ohella muita viljelyksille vahinkoa aiheuttavia eläimiä, tulisi mainita myös merkittävän vahingonaiheuttajan asemassa oleva kauris.

Aitaamisvelvollisuuteen liittyvät perustelut

Paliskuntain yhdistys ja **Kuusamon merkkiipiiri** pitävät oikeuskäytännön vastaisena lakiluonnoksen 36 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa olevaa mainintaa siitä, että aitaamisvelvollisuuteen sisältyy käytännössä myös velvollisuus pitää rakennetut aidat kunnossa siten, että aitaaminen on käytännössä tehokasta. Oikeuskäytännön (esim. Lapin käräjäoikeus 23.6.2004 T 04/627, s. 8-9) mukaisesti aidan kunnossapitovastuuta on sovittava maanomistajan ja paliskunnan sekä viljelijän kesken. Yksittäiset aitaamistilanteet ja maanomistajien toiveet vaihtelevat suuresti keskenään. Kuusamon merkkiipiiri katsoo, että aitaamisvelvollisuudesta päätettäessä tulisi ottaa kantaa viljelyn jatkuvuuteen, sillä aita ei ole tarkoituksenmukaista rakentaa tilanteessa, jossa tilanpidon lopettaminen on ajankohtaista.

MTK, MTK-Lappi ja MTK-Pohjois-Suomi katsovat, että hallituksen esitysluonnoksessa pyritään rajaamaan laissa paliskunnalle säädettyä korvausvastuuta vahingoista tavalla, jota ei voida pitää hyväksyttävänä. Aitaamista koskevien riitojen osalta esitysluonnoksen perusteluissa on maininta, jonka mukaan on olemassa oikeuskäytäntöä, jonka mukaan aidan rakentamisesta kieltäytynyt maanomistaja on myötävaikuttanut vahingon syntyyn eikä lähtökohtaisesti ole ollut oikeutettu saamaan vahingoista korvausta paliskunnalta. Laissa säädettyä maanomistajan oikeutta korvaukseen ei voida poistaa hallituksen esityksen perustelutekstissä epämääräisellä viittauksella oikeuskäytäntöön. Esitysluonnosta olisi syytä myös selvittää voimassa olevan lain mukaisesti tuomalla esiin, että alueen omistajalla sekä haltijalla täytyy olla lopullinen määräamisvalta aidan rakentamisesta silloinkin, kun paliskunta haluaisi aidan rakentaa. Aitaaminen lähes aina vaikeuttaa ja joiltakin osin myös estää alueen normaalin viljelyn. Poronhoitoon liittyviä oikeuksia ei tule laajentaa maanomistajien oikeuksien kustannuksella. Ministeriön esittämän mallin mukainen lautakunta rajoittaa viljelijöiden elinkeinonharjoittamisen vapautta sekä perustuslaissa ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvattua omaisuudensuojaa.

Hallituksen esityksessä olisi syytä todeta paliskunnan voimassa oleva korvausvelvollisuus aidan itsessään aiheuttamista haitoista ja tulonmenetyksistä. Paliskunnan korvausvastuuta porojen aiheuttamista vahingoista ei myöskään voida vähentää sillä perusteella, että luonnonvaraiset eläimet ovat mahdollisesti rikkoneet aidan. Paliskunnan vastuu poronhoitotöistä ei pääty aidan rakentamiseen. Hirvet tai muut eläimet eivät poista laissa säädettyä paliskunnan vastuuta pitää porot poissa pelloilta, eivätkä porojen aiheuttamat vahingot siirry viljelijän vastuulle sen vuoksi, että alueella on myös hirviä.

MTK-Posio, MTK-Kuusamo ja MTK-Pudasjärvi pitävät ongelmana, että esityksessä ei käsitellä lainkaan sitä, että pääasiassa yksityisten maanomistajien maille sijoittuvat ”suoja-aita viidakot” vaikeuttavat merkittävästi maanomistajien oman elinkeinon harjoittamista ja asumista alueella. Pelloilla oleva aita pienentää tukivalvonnassa pinta-alaa ja vähentää myös satoa. Veräjien aukominen tuo kustannuksia maanomistajille joita ei paliskunta korvaa. Samoin aidan alle jäävä maapohja ei kuulu korvattavaan vahinkoon. Poronhoitajien velvollisuus huolehtia poroista ei poistu aidan rakentamisen myötä eikä aitojen rikkoontumisen tai kolmannen osapuolen esim. marjastajan tai metsästäjän auki jättämän veräjän tule johtaa vahingonkorvausvastuun raukeamiseen.

Elinkeinovapautta koskevat säätämisperustelut

Paliskuntain yhdistys kummeksuu luonnoksen sivulla 20 olevaa mainintaa poronhoidon kytkytymisestä elinkeinovapautteen ainakin siltä osin kuin toiminta on ammattimaista. Laki ei Paliskuntain yhdistyksen mukaan mahdollista ns. harrastusporonhoitoa, vaan kaikki maassamme harjoitettava poronhoito on sen mukaan lähtökohtaisesti elinkeinotoimintaa.

MTK-Posio, MTK-Kuusamo ja MTK Pudasjärvi viittaavat siihen, että perusteluissa puhutaan poronhoitajien perustuslaillisesta oikeudesta harjoittaa elinkeinoa, vaikka suurin osa poronhoitajista pitää poroja vain harrastuksenaan. Toisen omaisuudella harjoitettava harrastusto-

minta tai ammatinharjoittaminen ovat merkittävä poikkeus perustuslaillisen omaisuudensuojaan. Lisäksi muussa työssä pääasiallisen toimeentulonsa hankkivilla poronhoitajilla on hyvin rajalliset mahdollisuudet hoitaa poronhoitolakiin kuuluvia velvoitteitaan.

Uudistuksen taustalla olevaa epäluottamusta koskevat perustelut

MTK:n, MTK-Lapin ja MTK-Pohjois-Suomen lausunnon mukaan viljelijöiden epäluottamus poronhoitolain mukaista vahinkojen korvaamista koskevaa järjestelmää kohtaan on todellista, mutta se ei kuitenkaan ole yleistä koko poronhoitoalueella. Esityksen tiedot koettujen haittojen ja vahinkojen määrästä ja laadusta ja niiden alueellisesta jakautumisesta ovat puutteellisia. Epäluottamusta oman alueen poronhoitoa kohtaan ei ilmene saamelaiden kotiseutualueella, mutta sitä ilmenee eteläosien paliskuntien alueilla, joilla porot laiduntavat jatkuvasti viljellyillä pelloilla, vaikka se on poronhoitolaissa nimenomaisesti kielletty. Poronhoitoalueen eteläosissa osa-aikaisen ja harrastusluonteisen poronhoidon osuus kasvaa jatkuvasti, mikä johtaa ilmeisiin laiminlyönteihin lakisääteisissä velvoitteissa estää porojen aiheuttamia vahinkoja. Jos viljelijöille ja muille maanomistajille aiheutuneita vahinkoja ei saada vähennettyä, ratkaisuksi ei enää riitä pelkkä korvausmenettelyjen kehittäminen. Silloin on puututtava ongelmien juurisyihin myös lainsäädännön keinoin.

Perustelujen tasapuolisuutta koskevat näkemykset

MTK:n, MTK-Lapin ja MTK-Pohjois-Suomen lausunnon mukaan esitysluonnos näyttäytyy kokonaisuutena arvioiden puolueellisena viljelijöiden vahingoksi, kun esitystekstissä luetellaan mahdollisia muita satovahingon syitä kuin porojen aiheuttamat vahingot. Paliskuntien mahdollisia virheitä poronhoitotöissä ministeriön esitys ei luetteloiva vastaavalla tavalla.

Kainuun liiton lausunnon mukaan valmistelussa on syytä kiinnittää huomiota tekstin ja säädösten riippumattomuuteen ja tasapuolisuuteen mm. puhuttaessa ”vahinkoon myötävaikuttamisesta”, johon voi olla intressejä myös muilla kuin asianomaisella maanomistajalla.

Kuusamon merkkipiirin lausunnon mukaan MMM:n v. 2017 järjestämä porotaloutta koskevaa kyselyä ei ole toteutettu tutkimustechnisesti oikeaoppisesti, vaan siihen liittyy ongelmia. Esimerkiksi sama henkilö on voinut antaa kyselyyn useita vastauksia. Kyselyä ei saisi ongelmien vuoksi käyttää lainvalmistelun pohjana, vaan se pitäisi poistaa lainvalmisteluaineistosta.

Saamelaiskäräjät ilmoittaa kantanaan, että aitaamisvelvollisuutta koskevaa poronhoitolain 32 §:ää ei saa uudistuksen yhteydessä muuttaa miltään muilta osin kuin nyt esitysluonnoksessa ehdotetuilta osin eli riidanratkaisutoimivallan siirtoa koskevan säännöksen osalta.

Eläintautiriskeihin liittyvät perustelut

MTK:n, MTK-Lapin, MTK-Pohjois-Suomen, MTK-Posion, MTK-Kuusamon ja MTK-Pudasjärven lausunnon mukaan esitysluonnos ei huomioi porojen aiheuttamien vakavien eläintautien vaaraa, vaan tautiriskit on sivuutettu yhdellä lauseella; ”Porojen lannan sekaantuminen korjatta-vaan rehuun on omiaan aiheuttamaan hygieniao ongelmia.” MTK on liittänyt lausuntoonsa ELL, tuotantoeläinten terveyden- ja sairaanhoidon sekä tarttuvien eläintautien erikoiseläinlääkäri Olli Ruohon 16.2.2019 antaman lausunnon siitä, mitä eläinten terveys- ja hygieniariskejä porojen ulosteillaan likaamilta säilörehupelloilta korjatun rehun syöttäminen lypsykarjalle ja muille nau-aeläimille saattaa aiheuttaa. Lausunnon mukaan porojen ulosteillaan likaamaa nurmea ei voida käyttää naudoille tarkoitetun säilörehun raaka-aineena. Porojen laiduntaminen maidon- ja naudanlihantuotantotilojen rehupelloilla heikentää nurmirehun laatua ja muodostaa selkeän riskin eläinten terveydelle ja tuotteiden laadulle. Lausunnoissaan ELL Ruoho suosittaa estämään porojen pääsyn rehupelloille.

Muut perusteluja koskevat kommentit

MTK:n, MTK-Lapin, MTK-Pohjois-Suomen, MTK-Posion, MTK-Kuusamon ja MTK-Pudasjärven mukaan lausunnon mukaan esityksessä ei ole huomioitu monia keskeisiä asioita, joilla voisi olla vaikutusta vahinkojen määrään ja niiden selvittämiseen. Esimerkkeinä tuodaan mm. paliskuntien kesä- ja talvilaidunalueet, paimennuksesta vastuussa olevan paliskunnan yhteyshenkilön rooli sekä porojen gps-pantojen paikannustietojen käyttö vahinkojen määrää ja vahinkotapahtuman kestoa selvitettäessä sekä viranomaisen järjestämä yhteyspiste, jota kautta kerättäisiin ilmoitukset ja tiedot vahinkoa aiheuttavista poroista. MTK katsoo, että esityksen perusteluissa tulisi olla tietoja arvioimislautakuntien päätösten täytäntöönpanoon liittyvistä oikeusturvaongelmista.

Saamelaiskäräjät lausuu, että luonnoksessa käytetty termi *saamelaisalue* tulee korvata termillä *saamelaisten kotiseutualue*, jota käytetään myös eri laeissa.

Muut kommentit

Kuusamon merkkipiiri moittii sitä, ettei merkkipiireiltä pyydetty lausuntoa esitysluonnoksesta. Lisäksi se tuo esiin näkemyksensä, jonka mukaan Kuusamon alueella lukuisat kaupalliset haaska- ja petokuvauspaikat ovat vaikuttaneet siihen, että pedot ovat tottuneet ihmisiin ja ajaneet poroja lähemmäs viljelyksiä. On ongelmallista, että Suomessa ei ole muun Euroopan tapaan mainittuja paikkoja koskevaa lainsäädäntöä. Sellaisen valmistelu pitäisi käynnistää tai ainakin muulla tavoin luoda haaskaruokinta- ja petokuvaustoimintaa koskien pelisääntöjä.

Lapin ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijat tuovat esiin, että poronhoitoalueella asukkailla on sietämisvelvollisuus poroja kohtaan ja että alueen elinkeinonharjoittajia tulisi tiedottaa porotalouden harjoittamiseen liittyvistä oikeuksista samoin kuin poronhoitolaissa elinkeinonharjoittajalle säädetyistä oikeuksista. Porovahinkoja ja korvausriitoja vähentäisi se, jos maanviljelijöiden edustajalla ja paliskunnan edustajalla olisi velvollisuus keskustella keskenään säännöllisesti, esim. vuosittain. Keskusteluun kuuluisi riskikartoitus alueista, joilla porovahingot ovat todennäköisiä (esimerkiksi uusittavat nurmet kaukana talouskeskuksista). Arviointilautakunnat voisivat käyttää tätä riskikartoitusta vahinkojen arvioinnin taustalla. Vahinkojen ennaltaehkäisy on paras keino vähentää ristiriitoja ja tätä vaikeuttavat porolaidunten kuntoon ja riittävyYTEEN liittyvät ongelmat. Porolaidunten käyttösuunnitelmat ovat hyvä keino myös porojen aiheuttamien viljelysvahinkojen ehkäisyyn.